

KEREKES LÁSZLÓ

EGYHÁZI RENDELKEZÉSEK KÁNONI JELENTŐSÉGE

Negli seguenti passi vogliamo esaminare il significato canonico delle singole comunicazioni papali e curiali: esse possono essere viste come leggi ecclesiastiche o no? Cosí, prima di tutto, vogliamo esaminare le dichiarazioni aventi forza di legge, la professione di fede solenne, i decretali papali, le encicliche, la lettera apostolica, le esortazioni apostoliche, i discorsi rivolti al consistorio, la costituzione apostolica, il motuproprio, le altre forme delle dichiarazioni papali; poi i documenti del concilio Vaticano II., i documenti della Curia Romana, la professione di fede, le diverse decisioni, le istruzioni, i decreti, i circolari, i directori, e le altre forme dei documenti della Curia. Infine rivolgiamo l'attenzione verso le fonti della legislazione particolare e speciale.

Az Egyháznak, mint a krisztushívők rendezett és harmonikus közösségének, nélkülözhetetlen velejárói az isteni és egyházi törvények. Az egyházjog célját II. János Pál pápa a *Sacrae disciplinae leges* kezdetű apostoli konstitúciójában fogalmazta meg: „...*hogy olyan rendet hozzon létre az egyházi társadalomban, amely a szeretetnek, a kegyelemnek és a karizmának kiváló jelentőséget tulajdonít, és egyszersmind megkönnyíti rendezett fejlődésüket mind az egyházi társadalom, mind a hozzá tartozó egyes emberek életében*”.¹ Az 1983-as egyházi törvénykönyv nem határozza meg az egyházi törvényt, hanem csak néhány helyen utal rá. Ezek alapján az egyházi törvény olyan kötelező cselekvési szabály, melyet az illetékes hatóság ad ki az egyház javára, vagy ennek megfelelő közösségnek, amelynek törvény adható, kellően kihirdetett, tartós, önálló, általános és jogi jellegű. A törvény belső elemei: általános (vagyis az egész egyház javát szolgálja), erkölcsileg jó, szükséges és hasznos, tartós, önálló, követése lehetséges és kötelező cselekvési szabály. A külső elemei: illetékes törvényhozói hatalommal rendelkező hatóság hozza, olyan közösség számára, amelynek törvény adható, és kellően kihirdetett. Az egyházi törvényeket megkülönböztethetjük a kötelezés módja szerint. Így beszélünk területi és személyi jellegű törvényekről. Az érvényességi terület szempontjából a törvény lehet egyetemes, ha a világon mindenhol kötelezi azokat, akik számára hozták, vagy részleges, ha csak bizonyos területen kötelez.

A hatályos egyházi törvénykönyv átdolgozása ideje alatt nem egy kérdés merült fel az 1917-es egyházi törvénykönyv, valamint az egyes megjelent közlemények kánoni jelentőségével és helyével kapcsolatban. Az 1983-as egyházi törvénykönyv megjelenésével számos kérdés meg-

¹ vö. Az Egyházi Törvénykönyv, A *Codex Iuris Canonici hivatalos latin szövege magyar fordítással és magyarázattal*, Szerkesztette, fordította és a magyarázatot írta Erdő Péter, Szent István Társulat, Budapest, 1997, 39.

oldódott, mégis újabb és újabb kérdések jelennek meg a krisztushívők között a római és más egyházi (kúriai) közlemények szerzőit és kánoni jelentőségét illetően. E tanulmány célja megvizsgálni a legfontosabb egyházi rendelkezéseket, a pápai és kúriai nyilatkozatokat a hatályos egyházi törvénykönyv fényében, és megpróbálni meghatározni azok jogi jelentőségét. Meg kell jegyeznünk, hogy nem mindegyik egyházi rendelkezésnek van jogi vonatkozása, mivel a közösség életét nem lehet jogi kategóriákban ábrázolni, ugyanis az egyház életének sok lényeges vonása is van. Így ha a törvényekkel foglalkozunk, fontos tudnunk, hogy egyáltalán hol is állunk: kötelezettségeket határozzunk-e meg, vagy jogokat hirdetünk. A következőkben tehát megvizsgáljuk mindenekelőtt a:

- A pápai nyilatkozatokat: az ünnepélyes hitvallást, a pápai határozatokat az enciklikákat, az apostoli leveleket, az apostoli buzdításokat, a konzisztóriumhoz intézett beszédeket (konzisztoriális bullák), az apostoli konstitúciót, a motu proprio-t, a pápai megnyilatkozások más típusait,
- A II. vatikáni zsinat dokumentumait
- A Római Kúria által kiadott dokumentumokat: a hitvallást, a határozatokat, az instrukciókat, a nyilatkozatokat, a körleveleket, a direktóriumokat, a közleményeket, és más kúriai megnyilatkozásokat, és nem utolsósorban a részleges és sajátos törvényhozás forrásait.

1 Pápai nyilatkozatok

1.1 Ünnepélyes hitvallás

Még a hatályos egyházi törvénykönyv megjelenése előtt VI. Pál pápa 1968. június 30-án a hit évét (1967-1968) lezáró szertartáson a katolikus hitvallás egy új és ünnepélyes formáját mondta el.² Bár ez a szöveg a legünnepélyesebb hangvételű, valamint az egyház hitét és tanítását tükrözi, nem talál a törvényerejű rendelkezések közé. Nem adtak ki előírásokat ennek a hitvallás-formulának használatára, és nem is fűztek semmi büntetést ennek be nem tartására, mivel ez az ünnepélyes dokumentum az egyház tanítóhivatalához tartozik és nem a törvényhozó rendhez. Az új hitvallást – nem ilyen ünnepélyességgel – 1989-ben adták ki, amit a Hittani Kongregáció dokumentumai közé sorolunk, és amiről a későbbiekben tárgyalunk.

² vö. AAS 60 (1968), 433-445.

1.2 Dekretálisok (pápai rendelkezések)

A pápai nyilatkozatok legünnepélyesebb formája a dekretális levél, amit az utóbbi időben a szentek kanonizálásának kihirdetésénél használtak.³ Bár a teológusok közt nem kis vitára ad okot a szentek kanonizációja, azonban ez a pápa különleges tanítóhivatalához tartozik, és a hitben való elfogadásra kötelez. Az ilyen leveleket sem szokták az egyház törvényhozói dokumentumai közé sorolni.

1.3 Enciklikák

Az enciklikák pápai dokumentumok levél formában. II. János Pál pápa enciklikái az egész világhoz szólnak.⁴ Általában nem dogmatikus megfogalmazásra használják, hanem tanácsadásra, vagyis a tanítás egyes pontjai megvilágítására és kiemelésére, ahogyan azt a különböző országokban és a körülményeknek megfelelően tanítani kell. Az enciklika tanítása a hitletéteményhez tartozik: vagyis az enciklika a pápa rendes tanítóhivatalának a kifejezője, tehát a tartalma a rendes tanítóhivatalhoz része, hacsak annak ellenkezője nem nyilvánvaló. Régebben enciklikának hívták a római kúria különböző kongregációihoz intézett körleveleket is, de ma már nem. Néhány példát arra is találunk, hogy az egyetemes törvény kihirdetésére enciklikákat használtak (pl. *Pascendi* enciklika 1907 szeptember 8), de általában az enciklikákat nem sorolhatjuk az egyház törvényhozói dokumentumai közé, abban az értelemben, hogy változtatnának a meglévő kánonokon.

1.4 Az apostoli levél (*littera apostolica*)

Az apostoli levél annyiban különbözik az enciklikától, hogy csak bizonyos személyek számára hozzák, pl. a püspökök számára.⁵ Ezek a dokumentumok, mint pl. VI. Pál *Octogesima adveniens* apostoli levele Maurice Roy bíborshoz, pasztorális és szociális tanítást tartalmaznak, de nem törvényhozói dokumentumok.⁶

³ Pl. Szent Marguerite Bourgeoys szenttéavatása, in AAS 79 (1987), 1033-1037.

⁴ Pl. II. János Pál pápa *Sollicitudo rei socialis* enciklikája (1987. december 30.), in AAS 80 (1988), 513-586.

⁵ Pl. Levél Litvánia püspökeihez: *Sescentesima anniversaria* (1987. június 5), in AAS 79 (1987), 1273-1285. Lásd ugyancsak Levél az ezeréves Ukrajnához: *Euntes in mundum* (1988. Január 25), in AAS 80 (1988), 935-956.

⁶ vö. VI. Pál apostoli levele: *Octogesima adveniens* (1971. Május 14.), in AAS 63 (1971), 401-441.

1.5 Apostoli buzdítások

Az apostoli buzdításokat legújabbán a püspöki szinódus után használják a szinódus tanításának közzétételére. Pl. az 1983-as szinódust követő *Reconciliatio et poenitentia* apostoli buzdítás, amely tárgyalja a bűnbánat szentségének helyét az egyházban.⁷ Ugyanez vonatkozik az 1987-es püspöki szinódus nyomán megjelenő (1988 december 30) *Christifideles laici* buzdítás a világi krisztushívőknek az Egyházban és a világban betöltött hivatásáról és küldetéséről.⁸ Amint a címük is elárulja, ezek a dokumentumok buzdító jellegűek és nem törvényhozói szövegek.

1.6 A konzisztóriumhoz intézett beszédek (konzisztoriális bullák)

Bár a pápa beszéde nem tartozik a törvényhozói szövegek közé, egy érdekes kivételt képezett VI. Pál pápa levele a konzisztóriumhoz 1973 március 5.-én, amelyben elrendelte a pápaválasztásban résztvevő bíborosok számát.⁹ Kétségtelenül a pápa az új normák kihirdetésére bármilyen formát használhat, azonban kétséges, hogy a konzisztóriumon elhangzott levele elégséges lett volna a meglévő pápaválasztást szabályozó normák átalakításához, hacsak később meg nem jelenik (1975 Október 1.-én) a *Romano Pontifici Eligendo* kezdetű apostoli konstitúció, amely megoldotta a kérdést.¹⁰

1.7 Az apostoli konstitúció

Az apostoli konstitúciók (vagy apostoli rendelkezések) a törvényhozói dokumentumok legünnepélyesebb formái, amit a pápa a saját nevében hoz. Tanbeli és fegyelmi kérdésekkel foglalkoznak, de csak fontos tárgyakkal kapcsolatban adják ki. Általában a pápa tevékenységének vannak fenntartva, különösen az egyetemes egyház és a részegyházak vonatkozásában, mint pl. az egyházmegyék felállítása.¹¹ A konstitúciókat nagyon sokszor bulla formájában adják ki, és a római kúria kancellárisa ír alá; a pápa csak nagyon fontos szövegeket írja alá azokkal együtt, akik ott jelen vannak.¹² Szűz Mária mennybevételét 1950 november 1.-én kiadott

⁷ II. János Pál apostoli buzdítása: *Reconciliatio et poenitentia* (1984. december 2), in AAS 77 (1985), 185-275.

⁸ AAS 81 (1989), 393-521.

⁹ vö. AAS 65 (1973), 163.

¹⁰ AAS 67 (1975), 609-645.

¹¹ Pl. a lettországi jelgavai egyházmegye felállítása, in. AAS 88 (1996), 229-230.

¹² A pápai törvényeket a külalakjuk szerint a következőképpen osztályozhatjuk:

1. - **bullák**: pergamenre írt okmányok a pápa nevével, de sorszám nélkül, annak megjelölésével, hogy a pápaság hányadik évében keltek, a bíboros államtitkár vagy

Munificentissimus Deus kezdetű, bulla formában kiadott apostoli konstitúcióban mondták ki.¹³ A II. vatikáni zsinat utáni fontosabb szövegeket is apostoli konstitúció formájában adták ki, a többi határozat és instrukció formájában látott napvilágot. A hatályos egyházi törvénykönyvet is 1983 Január 25.-én a *Sacrae disciplinae leges* kezdetű apostoli konstitúcióban hirdették ki.¹⁴ Aztán a kódexben nem található egyes részleges törvényeket is apostoli konstitúció formájában adták ki. Így pl. a szenttéavatás és a boldoggáavatás eljárásával kapcsolatban 1983 január 25.-én a *Divinus perfectionis Magister* kezdetűt az 1403.k. kiegészítésére;¹⁵ 1988 június 28.-án a *Pastor bonus* kezdetűt, a Római Kúria újjászervezésével kapcsolatban, a 360.k. kiegészítéseként;¹⁶ 1986 április 21.-én kiadott *Spirituali militum curae* kezdetűt a katonai ordináriátusokról, kiegészítve az 569.k.-t.¹⁷ VI. Pál pápasága alatt az apostoli konstitúció egy változáson ment keresztül, ami napjainkig megmaradt: a konstitúció már nem csupán normák összetétele, hanem inkább tanítói jellegű. Természetesen e változások ellenére a konstitúció lényegében törvényhozói szöveg.

1.8 *Motu proprio*

Talán az összes pápai nyilatkozat közül a *motu proprio* – az egyházi törvénykönyv után – a kánoni törvényhozás legáltalánosabb forrása. A *motu proprio* apostoli levél, amit a pápa ír saját kezdeményezésből, nem pedig valaki kérvénye alapján. Eredetileg a Római Kúria ügyeinek intézésére, vagy a Pápai Állam közigazgatására használták. Napjainkban

---

valamely kongregáció prefektusa aláírásával; néha ólompecséttel, máskor csak egyszerű pecséttel;

2. - **konzisztoriális bullák:** az előbbiekhöz hasonlóak, de a pápa és a bíborosok aláírását viselik;
3. - **brévék:** anyaga pergamen (esetleg papír), a pápa nevének és sorszámának feltüntetésével, viaszpecséttel lepecsételve, ami a halászgűrű lenyomata, mely Szent Pétert ábrázolja, amint csónakból húzza a hálót; aláírójuk általában a bíboros államtitkár vagy a kancellár;
4. - **kirográfok:** olyan pápai okmányok, melyeket a pápa saját kezűleg ír alá nevének és sorszámának feltüntetésével.

Az alacsonyabb szervek által kibocsátott törvények külalak szerint sokfélék lehetnek, így ebből a szempontból nem is szokás külön osztályozni azokat.

¹³ vö. AAS 42 (1950), 753-773.

¹⁴ vö. AAS 75/II (1983), vii-xiv.

¹⁵ vö. AAS 75 (1983), 349-355.

¹⁶ vö. AAS 80 (1988), 841-923.

¹⁷ vö. AAS 78 (1986), 481-486.

a motu proprio jelentős kérdésekkel foglalkoznak, amelyeknél nem szükséges az apostoli konstitúció kiadása, és törvényhozó természetűek. Míg az enciklikák és a többi pápai levél a személyek bizonyos csoportjához szólnak, a motu proprio az egyetemes egyháznak szól. Számos példát találunk a motu proprio illetően:

1. - az egyházi törvénykönyv megjelenése után 1984. január 2.-án kiadott *Recognitio iuris canonici Codice motu proprio* megalapította a kódexet hitelesen magyarázó bizottságot;¹⁸
2. - Vatikán állam bíróságait az 1987 november 21.-én kiadott *Quo civium iura motu proprio* szervezte újjá;¹⁹
3. - a Római Kúria ügyvédek szerepét az 1988 június 28.-án kiadott *Iusti iudicis motu proprio* szabályozza;²⁰
4. - Marcel Lefebvre követőivel foglalkozó bizottság felállítása az 1988 július 2.-án kiadott *Ecclesia Dei motu proprio*val történt.²¹

A II. vatikáni zsinat utáni időben körülbelül ötven motu proprio látott napvilágot mindegyik valamilyen formában módosítva a meglévő egyházi törvényeket. A hatályos egyházi törvénykönyv kihirdetése előtt az egyházi törvények legfőbb forrásai voltak, és ma is a kánonjogászokat segítik az 1983-as egyházi törvénykönyv kánonjainak a megértésében és magyarázásában.

1.9 A pápai nyilatkozatok más formái

A fent említett dokumentumokon kívül az utóbbi években más típusú pápai nyilatkozatok is megjelentek. Az egyik ilyen típus a „közös határozat”, amit a pápa és más egyházak vezetői hoztak létre a Rómában és a különböző helyeken tartott találkozók eredményeként. Ezek a határozatok természetüknél fogva nem törvény jellegűek. Ugyanez áll a kölcsönös levelekre és a gratuláló üzenetekre, amit egyénekhez vagy intézményekhez küldött egy évforduló vagy bizonyos események alkalmával.

A papokhoz intézett Nagycsütörtöki levelek, a különböző homíliák, beszédek, rádió- és tévéüzenetek – amelyek az egyház tanításának néhány pontját világítják meg –, vagy a világ bizonyos részén történt eseményekre adott válaszok: ezek sem törvény jellegűek természetüknél fogva. II. János Pál pápa pápaságának egyik érdekes arculata, ami az *Acta*

¹⁸ vö. AAS 76 (1984), 433-434.

¹⁹ vö. AAS 79 (1987), 1353-1355.

²⁰ vö. AAS 80 (1988), 1258-1261.

²¹ vö. AAS 80 (1988), 1495-1498.

Apostolicae Sedis-ből kitűnik; a látogatásai alkalmával elmondott beszédeinek összefoglalása. Természetesen ezek sem törvényerejű dokumentumok, hanem az adott ország helyzetével foglalkoznak, és gyakran az illető országból származó személyek segítségével állítják össze.

A Szentszék és az egyes államok közti megállapodásokat, amelyeknek nemzetközi jogi hatása van, és amelyek hosszas tárgyalások után jönnek létre: az államegyházi törvények közé sorolhatjuk, mivel bizonyos esetekben közvetlen befolyásuk van az egyes kánonok gyakorlati alkalmazásánál, különösen amelyek a püspök kijelölésével, a katolikus iskolákkal, az anyagi javakkal és másokkal kapcsolatosak.

Kétségtelenül a pápai rendeletek sokféleségével találkozunk, amelyek jelentőségét a II. vatikáni zsinat is kiemelte:

„... tisztelettel el kell ismerni legfőbb tanítói tisztét és őszintén ragaszkodni kell az általa előterjesztett állásfoglalásokhoz, kifejtett elgondolásának és akaratának megfelelően, amint ez főleg az okmányok jellegéből vagy ugyanazon tanítás gyakori előterjesztéséből vagy pedig a fogalmazás módjából világos.”²²

Az egyházi törvénykönyv is hasonlóan nyilatkozik, amikor a 754.k.-ban kijelenti, hogy: *„Minden krisztushívő köteles megtartani azokat a rendelkezéseket és határozatokat amelyeket a törvényes egyházi hatóság hoz a tanítás előterjesztésére és a téves vélemények megbélyegzésére, különösképpen pedig azokat, amelyeket a római pápa vagy a püspökök testülete bocsát ki.”*

2 A II. vatikáni zsinat dokumentumai

Több mint három évtized telt el a II. vatikáni zsinat óta, és a zsinat szövegei még mindig alapvetően befolyásolják az egyház intézményeinek és tagjainak életét. Így a következőkben nézzük meg a zsinati szövegek egyes típusait.

A zsinat befejezésekor négy szövegtípus készült el: *konstitúció, határozat, nyilatkozat és üzenet.*²³ Elég nehéz pontosan megállapítani, hogy miért adtak egyes dokumentumnak egy adott minősítést, és miért nem egy másikat. Megjegyezhetjük, hogy a konstitúciók – mind a dogmatikus mind a pasztorális konstitúciók – alapvető dokumentumok, amelyeket az egyetemes egyházhoz intéznek, míg a nyilatkozatok, amelyek alkotmányi elvekre épülnek, a krisztushívők egy kategóriájához vagy az apostoliság egy különleges formájához szólnak.

²² LG 25.

²³ Konstitúciók: LG, SC, DV, GS; Határozatok: CD, OT, PO, PC, AG, AA, IM, OE, UR; Nyilatkozatok: GE, DH, NAE.

A nyilatkozatok vezérelv megállapítások, amelyek az egyház tanítását tartalmazzák bizonyos vitatott kérdésekben, így idővel sokkal könnyebb újra átdolgozni azokat. Az üzenetek (buzdítások) a zsinat befejező ülésén születtek és a személyek bizonyos csoportjához szólnak. Kétségtelenül a II. vatikáni zsinat dokumentumai törvény jellegűek. Ez világosan megmutatkozott abban, hogy bizonyos dokumentumoknál *vacatio legis*-t (a törvény szünetelése) rendeltek el.²⁴ Pl. a Keleti Egyházak Törvénykönyvének kihirdetése előtt (1990) a keleti katolikus egyházakról szóló zsinati határozat, *Orientalium Ecclesiarum*, nem vesztette el érvényét. Egy vitatott kérdést szögezett le, hogy egy keleti katolikus és egy keleti nem katolikus közti házasságnál a kánoni forma elismert. Ezt a hatályos latin kódex 1127. kánonjában is megtaláljuk.

3 A Római Kúria által kiadott dokumentumok

A római kongregációk, tanácsok, bíróságok által kiadott dokumentumok épp oly sokfélék, mint a pápa által használt dokumentumok. Ezek között találunk határozatokat, rendeleteket, instrukciókat, körleveleket, hivatalos válaszokat és másokat.

3.1 A hitvallás

Nem kis jogi kérdés merült fel a Hittani Kongregáció által 1989. március 1.-én kiadott hitvallás természetét és kötelező erejét illetően.²⁵ Ezeket a kérdéseket figyelmen kívül hagyva – különösen, ami a dokumentum tartalmát illeti a hűségesküvel együtt – nyilvánvaló, hogy ezek kiadásánál a kánoni normákat kevésbé vették figyelembe. A kongregáció az *Acta Apostolicae Sedis*-ben 1989 október 7.-én megjelent leiratában a pápa közbelépését magyarázza a dokumentumok előkészítésében; 1990 június 6.-án a kongregáció ismét szükségesnek találta, hogy a püspöki konferenciák elnökének egy újabb levelet küldjön a helyzet tisztázására.

A 833.k. eléggé részletesen kimondja, kiknek kell hitvallást tenniük.²⁶ A hitvallás letételének alapjai: a jog biztosítani akarja, hogy bizonyos egyházi hivatalokat, tisztségeket és feladatköröket olyan személyek töltsenek be, akiknek hite megegyezik a katolikus egyház hitével. A

²⁴ A *Munus apostolicum* (1966. június 10) motu proprio (AAS 58 / 1966, 465-466) előírta, hogy a *vacatio* (a törvény szünetelése) addig kell, hogy tartson, amíg az „alkotó normák” készen állnak a kihirdetésre.

²⁵ vö. AAS 81 (1989) 105 és 1169.

²⁶ A Keleti Egyházak Egyházi Törvénykönyvében nem találjuk meg a 833.-as kánon megfelelőjét. Az egyes részek külön hozzák a hitvallás kötelezettségét az illető hivatalnál.

hitvallás szövegét a Szentszék határozza meg. Ennek a hitvallásnak a letételére kötelezettek:

- akik egyetemes vagy részleges zsinaton (concilium), püspöki szinóduson vagy egyházmegyei zsinaton (synodus) akár döntési, akár tanácsadói szavazati joggal részt vesznek; a hitvallást az elnök vagy megbízottja előtt teszik le, míg maga az elnök a zsinat ill. a szinódus előtt (a megfigyelőknek nem kell hitvallást tenniük).
- akiket bíborosi méltóságra emeltek; a hitvallástételüket a bíborosi kollégium külön előírásai szabályozzák.
- akiket püspökségre vagy a megyéspüspökkel egyenlő elbírálás alá eső hivatalra neveztek ki;²⁷ hitvallásukat az Apostoli Szentszék megbízottja előtt teszik le.
- az egyházmegyei kormányzó,²⁸ aki a tanácsosok testülete előtt teszi le a hitvallást.
- az általános helynökök, a püspöki helynökök és a bírósági helynökök: hitvallásukat a megyéspüspök vagy megbízottja előtt teszik le.
- a plébánosok, a szemináriumi rektorok, a szemináriumi teológia- vagy filozófiatanárok, valamint a diakonátus felvétele előtt állók: hitvallásukat a helyi ordinárius vagy megbízottja előtt teszik le.
- egyházi vagy katolikus egyetemek rektorai: hitvallásukat az egyetem nagykancellárja előtt, vagy ennek hiányában a helyi ordinárius előtt kötelesek letenni.
- azok a személyek, akik bármilyen egyetemen hittel vagy erkölccsel kapcsolatos tárgyat adnak elő: az egyetem rektora előtt teszik le a hitvallást, feltéve, ha a rektor pap; egyébként a helyi ordinárius előtt.
- a klerikusi szerzetes intézmények, valamint az apostoli élet klerikusi társaságai elöljárói: az illető intézmény szabályzata alapján.

A 833.k. előírja, hogy a hitvallást *a jóváhagyott formula* szerint kell letenni, vagyis az új hitvallási formula a kánon alkalmazása. Ami azonban a hűségesküt illeti számos kánoni probléma merül fel, mivel a dokumentum módosítja a 833.k. előírását. Ezt rendes körülmények között pápai dokumentumnak felel meg, vagy a kongregáció határozatának, és nem csupán egy állításnak vagy körlevélnek nevezhető.

3.2 Határozatok

A *Cum iuris canonici motu proprio* (1917 szeptember 15.) a határozat kiadására vonatkozó normákat tartalmazza. Az 1983-as egyházi törvény-

²⁷ vö. 381.k.2.§.

²⁸ vö. 421.k., 427.k.

könyv kiadása után a törvénykönyvet hitelesen magyarázó bizottságot felállító motu proprio már a 29.k. alapján nem tartotta szükségesnek annak meghatározását.²⁹

Az egyházi törvénykönyv két fajta határozatról beszél: általános és egyedi határozatról. Az általános határozatot egy olyan közösség számára adják ki, amelynek törvény adható. Az egyedi határozat olyan közigazgatási intézkedés, mellyel – a jog előírása szerint – egyedi esetre hoznak olyan döntést vagy intézkedést, amely természeténél fogva nem feltételezi, hogy valaki előzetesen kérje.³⁰

A határozatnak sokféle gyakorlati jelentése van:

- ha közigazgatási téren használják, a Római dikasztériák döntéseit hozza, a püspökök vagy más prelátusok szabályozását;
- törvényhozói téren ez a kifejezés legtöbbször a zsinatok fegyelmi szabályait jelenti, amit az illetékes hatóság ad ki;
- bírói téren a bírónak a különböző döntéseit jelenti, amelyek nem közvetlenül kapcsolódnak az ügyhöz;³¹
- tágabb értelemben ezzel a kifejezéssel illetik bizonyos jogi gyűjteményeket, pl. „Gratianus határozatai”.

A törvényjellegű határozatokra könnyen találunk példát: egyesek általános határozatok (pl. „*Urbis et orbis*”),³² míg mások egy rész-egyházhoz vagy intézményhez szólnak. Ez utóbbi esetben, pl. egy szerzetesi intézmény szabályzatát elfogadó dokumentumot nevezik határozatnak.

A 29.k. értelmében a határozatok új törvények, amelyeket a római dikasztériák adnak ki általában a pápa különös engedélyével, így hasonló kánoni hatásuk van, mint a kánonoknak. A Megszentelt Élet Intézményei és az Apostoli Élet Társaságai Kongregációja által kiadott legtöbb határozat, amellyel a szerzetesi intézmények alkotmányát fogadja el, egy záradékot is tartalmaz, ami kifejezi az egyházi törvénykönyv és az elfogadott alkotmány közti kapcsolatot. Ilyen esetben kétségtelenül a kódexnek van elsőbbsége különösen ellentmondások esetén.

²⁹ 29. kán. - Az általános határozatok, melyekben az illetékes törvényhozó közös előírásokat szab meg egy olyan közösség számára, melynek törvény adható, valójában törvények, és velük kapcsolatban a törvényekről szóló kánonok előírásai az irányadók.

³⁰ vö. 48.k.

³¹ vö. 1458.k.

³² vö. pl. AAS 79 (1987), 454-455, a Hittani Kongregáció *Christi mysterium* („*Urbis et orbis*”) határozata a Boldogságos Szűz Mária miséssel kapcsolatban.

A törvény szemszögéből nézve a Megszentelt Élet Intézményei és az Apostoli Élet Társaságai Kongregációja 1984. január 31-én kiadott határozatában elrendelte, hogy minden szerzetesi intézmény vizsgálja felül alkotmányát a hatályos egyházi törvénykönyv fényében. Amennyiben betoldásokra van szükség, ez megtehető kollegiálisan a legfőbb előljáró és a tanács által, és a következő ülésig teljes hatályba lép.³³ Ez azért érdekes, mivel a kiadása után a *L'Osservatore romano*-ban azonnal hatályba lépett, és nem volt meg a törvény szünetelésének ideje, ami az egyházi törvénykönyv szerint három hónap.³⁴ Egy másik határozat azonnal a kódex kihirdetése után a Hittani Kongregációtól származik. Ez előírja az önmagától beálló kiközösítést mindazoknak, akik megsértik a gyónási titkot épp a magnókészülék és más tömegkommunikációs eszközök segítségével. Ez a határozat kiegészíti az 1388. kánont, ugyanis a törvénykönyvben előírt eseteken kívül másokra is alkalmazza az önmagától beálló kiközösítést.³⁵

3.3 Instrukciók

A kúriai rendelkezések egy másik formája az *instrukció*, ami a törvény előírását világítja meg, valamint a végrehajtása során követendő szempontokat fejt ki, és határozza meg.³⁶ Az instrukciók nem módosítják a törvényeket, és minden instrukció érvénytelen, ha ellenkezik a törvények előírásaival. Az 1983-as egyházi törvénykönyv kihirdetése óta az instrukciókat nem mindig a kánonok kidolgozására használták; természetesen idővel ismét visszakapja ezt a szerepét.

A Megszentelt Élet Intézménye és az Apostoli Élet Társasága Kongregációja által 1990 Február 2.-án kiadott nevelési direktíváit a szerzetesi nevelésről, bár instrukció helyett direktívák címet hordja, mégis ebbe a kategóriába sorolhatjuk, mivel a kódex azon kánonjain alapul, amelyek a szerzetesi intézményekben történő nevelésre vonatkoznak.³⁷ Az egyházi törvénykönyv kiadása után a Megszentelt Élet Intézménye és az Apostoli Élet Társasága Kongregációja 1983 Május 31.-én kiadott másik dokumentumában, „*Az egyház tanításának lényeges elemei a szerzetesi életben*”, a szerzetesi életre vonatkozó kánonokra támaszkodik. Mivel e dokumentum nem volt azonosítva természetével és

---

³³ vö. AAS 76 (1984), 498-499.

³⁴ vö. vö. 8.k.1.§., AAS 76 (1984), 499.

³⁵ vö. AAS 80 (1988), 1367.

³⁶ vö. 34.k.

³⁷ vö. AAS 82 (1990), 470-532.

aláírva, kevés hatással volt az intézmények életére. Hasonlít egy utasításra vagy egy körlevélre. Számos instrukciót adtak ki az egyház tanításának megvilágítására, mint pl. a felszabadítási teológia³⁸, az élet tisztelete³⁹ vagy a teológusok egyházi hivatása⁴⁰.

Az instrukciók a rendelettel együtt nem a szoros értelemben vett törvényhozói dokumentumok, így az alkalmazásuknál sokkal nagyobb az eltérés, mint a határozatoknál.

3.4 Nyilatkozatok

Az utóbbi időben eléggé gyakori a rendelkezések másik formája a nyilatkozat, ami a meglévő törvényeket és tényeket magyarázza, vagy az egyház tanítása és az egyes törvények vitatott pontjaira ad választ. Legalább háromféle nyilatkozatot különböztethetünk meg:

a). Az első egyszerűen *nyilatkozat* néven ismerős: általában nem egy új törvény, hanem magyarázza a már meglévő törvényeket. Az Apostoli Signatura az egyes eljárások magyarázatára néhány nyilatkozatot adott ki.⁴¹ Nem sokkal a hatályos egyházi törvénykönyv kihirdetése után, a Hittani Kongregáció egy nyilatkozatot adott ki a szabadkőműves társaságok tagságával kapcsolatban; ez a nyilatkozat – az új törvénykönyv fényében – azt a felfogást módosította, ami szerint új törvényhozás nem kapcsolt büntetést az ilyen társaságokhoz való tartozás büntetéhez.⁴² A szöveg világosan kimondta – ami tulajdonképpen nem a jog területére tartozik, és amit a jogászok a múltban eléggé elkerültek –, hogy azok a krisztushívők, akik az ilyen társaságokhoz tartoznak súlyos bűn állapotában vannak.⁴³

b). A nyilatkozatok másik fajtája a *hiteles magyarázat vagy nyilatkozat*. Az ilyen magyarázat, amit törvény formájában adnak közre, törvényerővel rendelkezik és ki kell hirdetni.⁴⁴ Egy alkalom volt, amikor a hiteles magyarázatot nem hirdette ki a Pápai Törvénytárgyaló Tanács, de pápai felhatalmazással az Istentiszteleti és Szentségi Kongre-

³⁸ A Hittani Kongregáció 1984 Augusztus 6.-án kiadott *Libertatis Nuntius* utasítása, vö. AAS 76 (1984), 876-909.

³⁹ A Hittani Kongregáció 1987 Február 22.-én kiadott *Donum Vitae* utasítása, vö. AAS 80 (1988), 70-102.

⁴⁰ A Hittani Kongregáció 1990 Május 24.-én kiadott *Donum Veritatis* utasítása, vö. AAS 82 (1990), 1550-170.

⁴¹ vö. az 1987 június 18.-án kiadott rendelettel, in *Communicationes* 19(1987), 16-18.

⁴² vö. 6.k.1.§.3°

⁴³ vö. az 1983 november 26.-án kiadott rendelettel, in AAS 76(1984), 300.

⁴⁴ vö. 16.k.2.§. Néhány példa a hiteles magyarázatra található az AAS 78 (1986), 1323-1324).

gáció nyilvánosságra hozta, és az anyagot közölte a püspöki konferenciákkal (az 1987. szeptember 11-én kelt levél), bár a szöveget maga a Pápai Törvénytárgyaló Tanács adta közre, és az *Acta Apostolicae Sedis*-ben jelent meg.⁴⁵

c). A nyilatkozatok harmadik típusa az *átfogó nyilatkozat*, amely bizonyos terjedelemben a törvényt módosítja. A 16.k.2.§. értelmében: „A törvény módjára kiadott hiteles törvénytárgyalásnak ugyanolyan érvénye van, mint magának a törvénynek, és ki kell hirdetni; visszamenő hatálya van akkor, ha a törvény önmagukban biztos szavait csak megvilágítja; ha a törvényt leszűkíti, kiterjeszti, vagy a kétes szöveget magyarázza, nincs visszamenő hatálya”.

Nem mindig könnyű megállapítani, hogy egy hiteles törvénytárgyalás mennyire szűk illetve tág értelmű. Úgy tűnik, hogy az 1398.k. hiteles magyarázata tág értelmű, ugyanis a büntetést minden olyan cselekedetre alkalmazza, ami magzatelhajtást eredményez, minden módszerre valamint a magzat minden stádiumában, és nem korlátozza a törvény alkalmazását a korai életképtelen magzatelhajtásra.⁴⁶

Más alkalmakkor is adnak ki nyilatkozatokat, pl. büntető peres eljárások esetén a nyilatkozatban lehet megállapítani, hogy a büntetés már önmagától beállt,⁴⁷ a házassági semmisségi eljárásoknál, a semmisség elrendelése – ami általában ítélet formájában történik – kimondja, hogy az a bizonyos cselekedet kezdettől fogva érvénytelen és semmis volt.⁴⁸

3.5 Körlevelek

A római kúria által használt új forma, a körlevél, nehezen sorolható be a kánoni kiadványok közé. Az egyház egyetemes törvényhozása nem tekinti a körlevelet, mint hiteles jogforrást. Az utóbbi években megtaláljuk e formát az egyes eljárások fölvezetésénél, valamint az egyes kötelezettségek aláhúzásánál. Pl. az Istentiszteleti és Szentségi Kongregáció 1986. december 20-án kiadott körlevele a megkötött és el nem hált házassági esetek előkészítéséről. A Megszentelt Élet Intézménye és az Apostoli Élet Társasága Kongregációja körlevele az intézmények legfőbb előjáróihoz, ami előírja, hogy az intézmények életéről és állapotáról az

⁴⁵ AAS 80(1988), 1373.

⁴⁶ vö. az 1988 január 19.-én adott válasz, AAS 80 (1988), 1818, in WRENN, L. G., *Authentic Interpretations on the 1983 Code*, Canon Law Society of America, 1993, 48-49.

⁴⁷ vö. 1342.k. Kivételt képez e princípium alul a Püspöki Kongregáció rendelete, amiben elrendeli Marcel Lefebvre érsek és az általa szentelt püspökök kiközösítését: „Figyelembe véve minden jogi hatást, Én elrendelem...” (in *Origins*, 18 (1988-1989), 151.

⁴⁸ vö. 1684.k.

Apostoli Szentszéknek jelentést kell küldeni. Nagyon sok esetben jogi nehézségek adódnak abból a tényből, hogy ezen körlevelek többségét nem közlik az AAS-ben. Ebből következik, hogy a körlevelek nem törvényhozói dokumentumok, hanem csupán a kongregációk irányvonalait és szándékát fejezik ki.

A körlevelek bizonyos normákat is tartalmaznak az adott témával kapcsolatban. Pl. laicizálási eljárást tartalmazó körlevél is tele van ilyen normákkal, melyek az eljáráshoz szükséges dokumentumokról és az eljárás menetéről szólnak. Ilyen és más esetekben természetesen világos, hogy a normák a körlevél rendelkezés-részét képezik, míg a körlevél többi része e szabályok szándékát, szellemét és célját magyarázza.

A Szemináriumok és Oktatási Intézmények Kongregációja néhány dokumentumot adott ki a szemináriumi neveléssel kapcsolatban. Ezek közül nagyon sok körlevél formájában jelent meg, míg mások irányelvek és instrukciók formájában láttak napvilágot.

3.6 Direktóriumok

A rendelkezések egy másik, aránylag új formája, a direktórium, amiben a már elfogadott elvek alkalmazásának irányelvei vannak megadva. A II. vatikáni zsinat után három közismert direktórium jelent meg:

- *Ad totam Ecclesiam*, ökumenikus direktórium, az ökumenizmus elveinek és szabályainak alkalmazásáról (I. része 1967 május 14.-én, II. része 1970. április 16.-án, és a kiegészített kiadás 1993. március 25.-én jelent meg);
- *Ad normam decreti*, katekétikai direktórium (1971. április 11-én jelent meg);
- *Ecclesiae imago*, a püspökök pasztorális szolgálatáról (megjelent 1973. február 22.-én).

A direktórium célja leszögezni a pasztorális teológia alapelveit az egyházi tanítóhivatal szerint, ami segítségével jobban lehet irányítani a pasztorációt. Ez segít megérteni bennünket abban, hogy miért is kap elsődleges hangsúlyt az elméleti szempont a direktóriumban anélkül, hogy háttérbe szorulna a gyakorlati alkalmazás. A direktóriumok a püspökökhöz szólnak elsősorban, hogy segítséget nyújtsanak a gyakorlati dolgokban. A II. vatikáni zsinat is előírta, hogy: „Ezen felül a Szent Zsinat elrendeli, hogy állítsanak össze általános Direktóriumokat a lelkek gondozásáról mind a püspökök, mind a plébánosok használatára, hogy biztos eligazítás birtokában lelkipásztori feladatukat könnyebben és megfelelőbben láthassák el” (CD 44.).

Napjainkban eléggé nehéz azt mondani, hogy a direktóriumok szoros értelemben vett törvények. A *Katekétikai Direktórium* nyíltan elismeri, hogy a direktórium nem minden részének van egyforma fontossága, de különleges elveket foglalnak magukban, mint pl. azokat, amiket alkalmazni kell a katolikus egyházba fölvettek keresztségénél, és a katolikus egyházzal nem teljes közösségben lévő keresztények szentségekhez való járulásánál. Úgy tűnik, hogy a direktórium kifejtésének sok előnye lenne, ugyanis a törvények megfogalmazásában sokszor hiányosságokat (joghézagot) találunk, amelyek inkább megoldást keresnek, minthogy előrevigyenek. A törvények esetében is, akárcsak az élet különböző területein sokkal fontosabb a személyeket motiválni, mintsem határozatokkal irányítani, mivel sok esetben nem látjuk a törvények teológiai alapját, hanem egy olyan jogi rendszert vélünk felfedezni, ami nem közvetlenül kapcsolódik az egyházhoz.

3.7 Közlemények

Bizonyos alkalmakkor, a Szentszék hivatalos kijelentést tesz egy bizonyos könyv el nem fogadhatóságáról, vagy egy bizonyos tanítás nem tarthatóságáról.

Természetesen ennek jogi következményei is vannak, amennyiben a 754.k.-t alkalmazzák, azonban a közlemény szövege maga nem számít törvénynek.⁴⁹

3.8 A kúriai dokumentumok más formái

A fent felsorolt dokumentumokon kívül lehetne még szólni a statútumokról, szabályzatokról és rendtartásokról is. A 94.k. szerint a **szabályzatok** sajátos értelemben olyan előírások, amelyeket a jog előírása szerint, személyek vagy dolgok valamilyen csoportjára hoznak, és amelyekben azok célját, felépítését, irányítását és működési elveit határozzák meg. E szabályzatok között említhetjük meg a püspöki konferenciák szabályzatát,⁵⁰ a tábori lelkészségek szabályzatát (vö. *Spirituali militum curae* konstitúció I. fejezet),⁵¹ amelyeket az *Acta Apostolicae Sedis*-ben tettek közzé vagy fogadtak el. Az 1983-as egyházi törvénykönyv kihirdetése előtt kiadott normák a házasságnak a hit javára

⁴⁹ Pl. a Hittani Kongregáció közleménye 1986 szeptember 15.-én E. Schillebeeckx bizonyos véleményeivel kapcsolatban, in AAS 79 (1987), 221-223.

⁵⁰ vö. 451.k.

⁵¹ vö. AAS 78 (1986), 482.

történő felbontását illetően mind a mai napig érvényben maradtak, mivel nincs kifejezett utalás az egyházi törvénykönyvben ezekre vonatkozóan.⁵²

A rendtartások a 95.k. értelmében olyan szabályok, illetve előírások, melyeket az egyházi hatóság által rendezett vagy a krisztushívők által szabadon összehívott összejövetelein, és más rendezvényeken kell megtartani. A rendtartások ezek felépítését, vezetését és lefolyási rendjét határozzák meg. A püspöki szinódusra vonatkozóan az új rendtartást kell figyelembe venni, amit 1969. június 24-én hirdettek ki, és ami mind a mai napig érvényben van⁵³.

A más kúriai dokumentumok között megemlíthetjük a Szentszék magán-válaszait is. A 16.k.3.§.-a értelmében a közigazgatási intézkedés módján adott törvényt magyarázat nem rendelkezik törvényerővel, és csak azokat a személyeket, illetve dolgokat köti, akik vagy amelyek számára kiadták. Azonban figyelembe kell vennünk magát a tényt, hogy minden esetben megvan a maga „lelke”, a törvényhozó szándékát pedig meghatározza a római kúria jogszolgáltatása és gyakorlata.⁵⁴ Ezek a magán válaszok teszik képessé a kánonjogászokat, hogy a hatályos törvényeket jól és praktikusán alkalmazzák.

Végül röviden beszélünk az engedélyekről, amelyek különleges kiváltságokat tartalmaznak, és amelyeket a Szentszék illetve az illetékes egyházi hatóság ad bizonyos természetes vagy jogi személynek. Az engedélyek természetüknél fogva lehetnek pozitívak (pl. a felhatalmazás) illetve negatívak (pl. a felmentés). Mivel ezeket az engedélyeket az Apostoli Szentszék illetve az egyházmegyei hivatal adja ki egyes esetekben, alapján véve nem változtatják meg a hatályos törvényeket. Ezek csupán felhatalmazzák a személyt vagy a testületet, hogy a törvény illetve az előírásokkal ellentétesen cselekedjenek a különleges körülmények függvényében.

A fent említett dokumentumok nagy része az *Acta Apostolicae Sedis*-ben jelenik meg bizonyos kivételekkel. Nagyon nehéz olyan dokumentumokat kiértékelni, amelyek nem jelennek meg nyilvánosan, mint pl. a titkos levelezések. Ezekre a dokumentumokra jó példa az 1917-es egyházi törvénykönyv kiadása után a Szent Officium által kiadott instrukciók, különösen a gyóntatással kapcsolatban elkövetett a hatodik parancsolat elleni bűnre való csábítás büntetendő cselekményével kapcsolatos eljárást illetően és az 1964 február 2-án kiadott normák a

⁵² 1970 december 28.-án, vö. AAS 63 (1971), 486-492.

⁵³ vö. AAS 61 (1969), 529-539.

⁵⁴ vö. 19.k.

laicizálást illetően. Amikor az ordináriusok megkapták szigorúan kötelesek voltak ezen dokumentumok tartalmát titokban tartani.⁵⁵

Bizonyos körülmények között a Kúria által kibocsátott dokumentumokat egyszerűen leiratoknak nevezték. Nagyon sok esetben az Államtitkárság által kiadott közlemények vagy az Államokkal való Kapcsolatok Részlege kiadványai végén található az *ex audientia Ss.mi*”, „*mandato Summi Pontificis*”, vagy „*de mandato Ss.mi*”, hogy kiemeljék azok eredetét és fontosságát.

4 A részleges és sajátos törvényhozás forrásai

A részleges törvényhozás, ami egy bizonyos területhez vagy helyhez kapcsolódik, adható egy püspöki konferencia egész területére, egy egyháztartomány egészére, vagy lehet egyházmegyei abban az értelemben, hogy kizárólag csak abban az egyházmegyében kötelező, ahol kihirdették.

A püspöki konferenciák határozatai – az 1983-as egyházi törvénykönyv értelmében – mind a mai napig a részleges törvényhozás jelentős részét alkotják és az illető püspöki konferencia területén kötelező jelleggel bírnak.⁵⁶ A 455.k. beszél e határozatok meghozásának módjáról. Eszerint:

455. kán. - 1.§. *A püspöki konferencia csak olyan esetekben hozhat általános határozatokat, amelyekben az egyetemes jog előírja vagy az Apostoli Szentszék külön megbízása akár saját kezdeményezésre, akár magának a konferenciának a kérésére ezt elrendeli.*

2.§. *Az 1.§.-ban említett határozatoknak a teljes ülésen való érvényes meghozatalához az szükséges, hogy a konferenciához tartozó, döntési szavazati joggal rendelkező főpásztoroknak legalább a kétharmad része megszavazza, kötelező erőt pedig csak akkor nyernek, ha az Apostoli Szentszék megvizsgálta, és törvényesen kihirdették őket.*

3.§. *A kihirdetés módját és a határozatok hatálybalépésének idejét maga a püspöki konferencia határozza meg.*

⁵⁵ néhány utalást találunk ezzel kapcsolatban: AAS 63 (1971), 309.

⁵⁶ A püspöki konferencia határozatai akkor köteleznek, ha azokat a teljes ülésen hozták, ha a döntési szavazattal rendelkező főpásztorok kétharmad része szavazza meg, és ha az Apostoli Szentszék felülvizsgálta őket. Az egyházi törvénykönyv csak a valódi jogszabálynak számító általános határozatok meghozataláról szól (vö. 29.k.), de a végrehajtói egyházkormányzati hatalom gyakorlását megkívánó egyedi közigazgatási intézkedések kiadására számos esetben felszólítja a konferenciát. Ezek között megemlíthetjük, pl. az országos szintű hivatalos egyházi jogi személyek létesítése és megszüntetése (312.k.1.§.2.), ezek vezetőjének kinevezése vagy megerősítése (317.k.1.§.), a Szentírás kiadásának jóváhagyása, ökumenikus szentírásfordítás engedélyezése (825.k.) stb.

4.§. Olyan esetekben, amikor sem az egyetemes jog, sem az Apostoli Szentzsék külön megbízása nem adta meg a püspöki konferenciának az 1.§.-ban említett hatalmat, az egyes megyéspüspökök illetékessége érintetlen marad, és sem a konferencia, sem annak elnöke nem jár el érvényesen az összes püspökök nevében, ha nem adta meg hozzá minden egyes püspök a beleegyezését.

Számos püspöki konferencia élt ezzel a lehetőséggel és megfelelően előrehaladott; másoknak pedig még mindig szüksége van az egyházi törvénykönyv előírásainak beteljesítésére. Az Apostoli Szentzsék a határozatok előkészítésénél a püspöki konferenciákra bízta, hogy bizonyos kánonok alkalmazására részletes normákat készítsenek, mint pl. a papnevelés programja egy egyháztartományon belül,⁵⁷ a vegyes házasságok esetén tett nyilatkozatok és ígéretek módjának meghatározása,⁵⁸ és mások.

A részleges törvényhozás egy másik formája a plenáris és tartományi zsinat határozatai. A plenáris zsinat a mai egyházjogban valamely püspöki konferenciához tartozó összes részegyházak számára szól.⁵⁹ A tartományi zsinat az egy egyháztartományhoz tartozó részegyházak számára tartott zsinat.⁶⁰ A tartományi zsinat esetében a törvényhozás csak az egyháztartomány területére vonatkozik, és a plenáris zsinat határozatai az illető püspöki konferencia területén köteleznek.⁶¹ Az 1983-as egyházi törvénykönyv kihirdetése után kevés ilyen zsinatot tartottak, pl. a Fülöp-szigetek II. Tartományi Zsinata, amit 1997 január 20 - február 17. tartottak Manilában.

Az egyházmegyei törvényhozás talán legfontosabb forrása az egyházmegyei zsinat határozatai, amelyek – ha kihirdették – törvényerővel rendelkeznek, és kötelező erejük van. Az egyházi törvénykönyv hatálybalépése óta nagyon sok egyházmegye tartott ilyen zsinatot, hogy megfelelő irányelveket állapítson meg a plébániák és a különböző intézmények számára.

Ami a sajátos törvényhozást illeti, meg kell említenünk a megszentelt élet intézményei és az apostoli élet társaságai alkotmányát és szabályzatát. Ezeket személyi törvényeknek nevezzük, mert azokat a személyeket kötelezik, akikre vonatkoznak, függetlenül a tartózkodási helyüktől. Az egyházjog meghatározza a feltételeit e sajátos törvényhozás számára:

⁵⁷ vö. 242.k.

⁵⁸ vö. 1126.k.

⁵⁹ vö. 439.k.1.§.

⁶⁰ vö. 440.k.1.§.

⁶¹ vö. 439.k.2.§.

1. a pápai jogú szerzetesi intézmények esetén az alapokmányt vagy alkotmányt az Apostoli Szentszéknek kell elfogadnia, illetve az egyházmegyei jogú intézmények esetében az illető egyházmegye megyéspüspöke;⁶²
2. a második formáját általában szabályzatnak vagy statútumnak nevezik: ezt az intézmény vagy társaság illetékes hatósága bocsátja ki;
3. a harmadik kategóriája e törvényhozásnak a különböző direktóriumok, mint pl. a szerzetesek képzéséről, vagy az anyagi javakról;
4. a negyedik formája a tartományi szabályok, amiket az illető intézmény illetékes hatósága ad ki.

Összefoglalás:

1. Mindenekelőtt levonhatjuk a következtetést, hogy nagy segítség lenne, ha az egyház különböző törvényhozó szerve tisztázná az általa kiadott rendelkezés kánoni jelentőségét. A hatályos egyházi törvénykönyv segített meghatározni számos dokumentum természetét.

2. Másodsor a törvények kihirdetését figyelemmel kell megvizsgálnunk: azokat a törvényeket, amelyek titkosak, nem lehet a szó szoros értelmében törvénynek tekinteni; vagyis a közlés (kihirdetés) bizonyos ünnepélyes formájának léteznie kell.

3. Harmadsor láthatjuk, hogy az egyház különböző rendelkezései között világosan különbséget kell tennünk, a hivatalos közlemény és bizonyos személyek egyéni meglátása között. Nagyon gyakran megtörténik, hogy a „mindennapi” katolikusok bizonyos dolgokban átveszik a „hivatalos” szerzők véleményét, mint az egyház illetve a pápa álláspontját.

4. Negyedszer: ahhoz, hogy elkerüljük a szükségtelen konfliktusokat és félreértéseket, a közlemények kánoni kiértékelésében az első lépés azok forrásának a megállapítása. Amennyiben ez megvan, a dokumentum természetét kell megvizsgálni. Csak a harmadik fázisban következik a dokumentum tartalmának elemzése és alkalmazása.

Úgy tűnik, nagyon sok dokumentum mintha a hatályos egyházi törvénykönyv kánonjait módosítaná: nagy segítség lenne a krisztushívők számára, ha ez a dokumentumból világosan kitűnne, valamint ha a dokumentumot ennek megfelelő formában adnák ki. Természetesen a határozatok kiadása nem jelenti, hogy új törvények jelennek meg az egyházban, ugyanis az általános törvény-hozás alul minden kivételt

---

⁶² vö. 587.k.2.§.

világosan fel kell tüntetni. A hatályos egyházi törvénykönyv felépítése és szerkezete annyira jól ki van gondolva, hogyha a törvényhozás minden szintjén tiszteletben tartják, az Isten népét jobban lehet szolgálni. Bizonyos szempontból úgy tűnik, hogy az Egyház közleményekkel és törvényekkel túl zsúfolt, ami bizonyos szempontból igaz is. Másik oldalról tekintve azonban Isten népének hatalmas előnye, hogy Krisztus az Egyházat oldó és kötő hatalommal ruházta fel; így az Egyház jobban tud válaszolni az emberiség problémájára, anélkül, hogy minden közleményét végérvényes állásponttá nyilvánítaná.

A fenti közlemények bemutatásával nyilvánvalóvá válik, hogy az egyház jelenlegi törvényhozása figyelembe veszi a különböző körülményeket, és amennyiben figyelembe veszik az egyházi rendelkezések kánoni jelentőségét sokkal világosabban lehet látni, valamint a krisztushívók közt nagyobb béke és harmónia fog uralkodni.